

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת וישב

אור וחושך

גנת איש מִיִּשְׂרָאֵל וּמִכִּירְתּוֹ לֹאֲחֵר הִיא עֵבִירָה חֲמוּרָה, שְׁנֵאֲמַר "וְגִבַּב אִישׁ וּמְקָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמֵת" (שמות כא, טז).

בפרשתנו אנו נחרדים לגלות כי מעשה נורא זה נעשה בידי אחי יוסף:

"וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מִדְּיָנִים סֹחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת יוֹסֵף מִצְרָיִם" (בראשית לז, כח).

בראי ההיסטוריה הובילה מכירת יוסף את בני ישראל לגלות ארוכה ומרה במצרים. לדעת האברבנאל גלות מצרים הייתה עונש על חטא מכירת האח, ואילו המהר"ל חולק עליו וטוען שגלות מצרים תוכננה כבר קודם, כפי שנאמר בברית בין הבתרים:

"וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (בראשית טו, יג).

המהר"ל ממעט את גודל חטאם של האחים, אך על פי יסודות אמונתנו האדם הוא בעל בחירה חופשית, כפי שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה:

"רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו, הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע, וכיון שכן הוא פן ישלח ידו" (הלכות תשובה ה, א).

אף שהקב"ה הודיע לאברהם שצאצאיו יגלו, הוא לא גזר מה יביא אותם לגלות – וודאי שאין להעלות על הדעת שה' הוא האחראי למכירת יוסף. מכירת יוסף היא אות לקושי הגדול שיש לאחים לחיות יחד. קושי זה בא לידי ביטוי לא אחת ולא שתיים בחיי העולם: קין הרג את הבל, אברהם נפרד מלוט, ישמעאל רצה להרוג את יצחק, עשו רצה להרוג את יעקב – ובני יעקב ביקשו להרוג את יוסף אחיהם:

"וַעֲתָה לָכֵן וְנִהְרָגוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ סִיָּה רָעָה אֲכַלְתֶּהוּ וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה חֵלְמֵתִיו" (בראשית לז, ב).

יהודה מציל את יוסף ממוות על ידי מכירתו:

"וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אָחִיו מֶה בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת אֲחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ. לָכֵן וְנִמְכְּרָנוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים וַיִּדְנוּ אֵל תְּהִי בּוֹ כִּי אֲחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו" (בראשית לז, כו-כז).

לאחי יוסף היה קושי עצום לקבל את האח השונה, ועוד רגע והרגוהו, אך יהודה מצא את הדרך להצילו: הוא הפך מעשה איום של מכירת איש למצווה – כי הוא מנע באמצעותה את הריגת יוסף בידי אחיו. הכול יחסי: נורא למכור אח אבל נורא עוד יותר להורגו. ואף שיוסף ניצל ממוות נותר מעשה המכירה חטא גדול וקשה, ונדרשה גלות ארוכה במצרים כדי ללמד את עם ישראל מהי אחווה. במצב של עבדות והשפלה בני ישראל חייבים לתמוך איש ברעהו, כי בלי אחווה אי אפשר לשרוד.

בשנים הראשונות של מדינתנו הצעירה נחטפו ילדים מהוריהם, כביכול למען מטרה נעלה, וכתם כבד הוטל על תהליך תקומתנו. אור וחושך שימשו בערבוביה, והבאת אחינו-בשרנו מרחוק לוותה בזלזול בהם ובהתנשאות כלפיהם.

גם בדורנו יש עדיין קושי לקבל בני אנוסים שמתקרבים, ולפעמים המדינה נועלת את דלתותיה בפני נידחי ישראל.

יהי רצון שנשכיל לתקן את המעוות הן של דור יוסף, הן של דור תקומת המדינה והן של דורנו.

שאל דוד בוצ'קו